

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Ю.В. Пирожкова, М.О. Ларкін, Є.М. Войтович, І.В. Єна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

**Методичні рекомендації до практичних занять
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Правоохоронна діяльність»
освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність»**

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол № -- від --.11.2018

**Запоріжжя
2018**

Пирожкова Ю.В. Правове регулювання адвокатури в Україні: методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Правоохоронна діяльність» освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність» / Ю.В. Пирожкова, М.О. Ларкін, Є.М. Войтович, І.В. Єна. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2018. – 48 с.

Навчально-методичне видання містить рекомендації щодо вивчення правового регулювання адвокатури в Україні та організації самостійної підготовки студентів до практичних занять. До методичних рекомендацій включені практичні завдання з усіх тем навчальної дисципліни «Правове регулювання адвокатури в Україні», які мають на меті формування у студентів практичних навичок для здійснення адвокатської діяльності. Пропонуються питання для обговорення, завдання, які сприятимуть засвоєнню матеріалу, контрольні питання, глосарій, а також список рекомендованої літератури.

Видання розраховане на здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Правоохоронна діяльність» освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність».

Рецензент

В.А. Ліпкан, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права та правосуддя Запорізького національного університету

Відповідальний за випуск

Ю.В. Пирожкова, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права та правосуддя Запорізького національного університету

© Пирожкова Ю.В., 2018

© Ларкін М.О., 2018

© Войтович Є.М., 2018

© Єна І.В., 2018

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Зміст практичних занять.....	6
Тема 1. Історико-правові проблеми виникнення і становлення адвокатури як соціально-правового інституту	6
Тема 2. Поняття адвокатури та її завдання, організаційні форми та види адвокатської діяльності	9
Тема 3. Принципи та соціальні гарантії адвокатської діяльності. Етика адвокатської діяльності	12
Тема 4. Надання адвокатом безоплатної правової допомоги.....	16
Тема 5. Адвокатське самоврядування.....	19
Тема 6. Участь адвоката у цивільному судочинстві.....	21
Тема 7. Участь адвоката у господарському і адміністративному судочинстві.....	24
Тема 8. Адвокат у кримінальному судочинстві.....	27
Тема 9. Методичні та тактичні основи діяльності захисника у кримінальному провадженні.....	29
Тема 10. Захисна промова адвоката у кримінальному процесі.....	32
Тема 11. Підстави, порядок та особливості притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності Проблеми професійної деформації адвокатів та шляхи їх подолання.....	35
Рекомендована література.....	39
Глосарій.....	44

ВСТУП

Курс «Правове регулювання адвокатури в Україні» належить до циклу дисциплін професійної та практичної підготовки здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Правоохоронна діяльність», які навчаються за освітньо-професійною програмою «Правоохоронна діяльність». Курс дає можливість студентам ознайомитися із особливостями нормативно-правового регулювання інституту адвокатури в Україні та зарубіжних країнах, специфікою адвокатської діяльності при забезпеченні права особи на захист, наданні правової допомоги, представництва її інтересів у судах та інших державних органах, що є передумовою для подальшого формування професійних навичок майбутніх фахівців у сфері правоохоронної діяльності.

Метою навчальної дисципліни «Правове регулювання адвокатури в Україні» є закріплення, розширення та поглиблення знань студентів щодо змісту норм законодавства, яке регулює організацію та діяльність адвокатури, активізація їх аналітичної діяльності, вироблення навичків самостійного аналізу та тлумачення законодавства.

Завданням навчальної дисципліни є: засвоєння теоретичних основ сутності та змісту адвокатської діяльності, а також категоріального апарату, який використовується при викладанні дисципліни (адвокатура України, адвокат, адвокатська діяльність, захист, представництво, договір про надання правової допомоги тощо); розширення кола знань про завдання сучасної адвокатури, види та форми адвокатської діяльності, що передбачені законодавством і застосовуються на практиці; ознайомлення з правовим та організаційним забезпеченням адвокатів, адвокатських бюро та адвокатських об'єднань; з'ясування студентами основних соціальних прав адвоката та його помічника, процедури дисциплінарного провадження щодо адвокатів та підстав припинення адвокатської діяльності; визначення структури й повноважень органів адвокатського самоврядування; з'ясування загальних засад відносин адвокатури з органами юстиції та державного управління.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі повинні:

знати: положення чинного законодавства в сфері адвокатської діяльності; зміст, сутність та значення функцій адвокатури в Україні; види та форми адвокатської діяльності, що застосовуються на практиці; структуру та повноваження органів адвокатського самоврядування; загальні засади відносин адвокатури з органами юстиції та державного управління.

уміти: тлумачити положення норм Конституції України, чинного законодавства щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги, а також правового статусу адвокатів; знати організаційно-правовий зміст, сутність та значення функцій адвокатури в

Україні та гарантій їх забезпечення; вільно орієнтуватися в системі чинного законодавства, що регулює адвокатську діяльність в Україні, у тому числі на підставі міжнародно-правових актів; враховувати положення сучасної реформи органів адвокатури та готовність на її основі розробляти необхідні пропозиції у сфері адвокатської діяльності; аналізувати і узагальнювати законодавчі акти, що встановлюють порядок діяльності адвокатури в Україні; формулювати власну позицію з питань, пов'язаних з діяльністю адвокатури в Україні.

При вивченні діяльності адвокатури в Україні варто виробляти навички самостійного формулювання питань за підсумками опрацювання матеріалу, питань до можливих опонентів. Крім того, ефективним є вивчення дисципліни на основі аналізу типових і нестандартних проблемних ситуацій сфері адвокатської діяльності та їх осмислення.

З метою поглиблення вивчення дисципліни «Правове регулювання адвокатури в Україні» та набуття навичок і вмінь самостійного аналізу та обґрунтування висновків у процесі вивчення дисципліни, студенти готують наукові повідомлення, структурно-логічні схеми, виконують реферат, тема якого враховує специфіку профільної спрямованості.

Самостійна робота студентів покликана сприяти досягненню мети, яка поставлена перед навчальною дисципліною. Приступаючи до самостійної роботи, студент має усвідомити мету дисципліни та ті завдання, які стоять перед ним.

Завдання для самостійної роботи спрямовані на закріплення навчального матеріалу. Їх виконання передбачає засвоєння основного змісту тем дисципліни. Разом з тим, виконання таких завдань потребує творчого підходу з боку студента, вміння самому ставити додаткові питання та давати на них відповіді, оцінювати результати власної роботи та порівнювати їх з іншими, аналізувати типові і нестандартні ситуації.

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1.

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВИНИКНЕННЯ І СТАНОВЛЕННЯ АДВОКАТУРИ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ІНСТИТУТУ

Мета заняття: набути цілісного уявлення про історичний розвиток адвокатури в Стародавній Греції та Римі; засвоїти сутність та зміст адвокатської діяльності за Литовськими статутами; з'ясувати особливості впорядкування адвокатської професії у «Правах, по которым судится малороссийский народ»; засвоїти специфіку адвокатської діяльності у період судової реформи 1864 р.; вивчити розвиток адвокатури у радянський період; ознайомитись з правовим та організаційним забезпеченням адвокатів, адвокатських бюро та адвокатських об'єднань в Україні на сучасному етапі.

Питання для обговорення:

1. Еволюція суспільних відносин як засада виникнення та існування адвокатури та адвокатської діяльності. Поняття та юридична природа адвокатури. Походження терміну «адвокат».
2. Становлення української адвокатури. Розвиток демократичних засад організації адвокатури та адвокатської діяльності в сучасній Україні.
3. Адвокатура та адвокатська діяльність в контексті Конституції України.

Методичні вказівки

Готуючись до практичного заняття, здобувач вищої освіти повинен проаналізувати свій конспект лекції, рекомендовані літературні та нормативні джерела до теми, скласти робочий запис опрацьованого матеріалу.

Висвітлюючи *перше питання*, слід охарактеризувати походження та еволюцію адвокатури та адвокатської діяльності, при цьому слід звернути увагу на причини її виникнення у древніх народів, коли у племенах або між ними виникали суперечки і їх врегулювання потребувало від вождя племені виконання функцій, подібних до правосуддя. Окрему увагу слід приділити розгляду розвитку інституту адвокатури в Стародавній Греції та Стародавньому Римі, оскільки в цих державах він досяг найбільш високого рівня розвитку. Крім того, слід зупинитися на характеристиці зазначеного соціально-правового інституту в Київській Русі (IX-XIII ст.). На підставі аналізу історичних джерел, серед яких ретельну увагу слід приділити опрацюванню наступних: Руська правда, Литовські статuti (1529 р., 1566 р., 1588 р.), Права, по которым судится малороссийский народ (1743 р.), Судові статuti (1864 р.) Декрет «Про суд» (1917 р.), Тимчасове положення про народні суди і революційні трибунали УРСР (1919 р.), Закон «Про адвокатуру в СРСР» (1979 р.). Здобувачі повинні засвоїти поняття та

юридичну природу адвокатури, походження терміну «адвокат», еволюцію змісту, сутності та значення його функцій у певні історичні періоди.

Відповідаючи на *друге питання*, потрібно розкрити основні етапи становлення української адвокатури, а також висвітлити особливості професійної адвокатури в Україні в період польсько-литовської доби, після проведення на початку 60-х рр. XIX ст. судової реформи, в післяреволюційний та радянський період. Окремо слід зупинитися на аналізі організаційно-правового забезпечення сучасної української адвокатури, окресливши основні принципи її організації, які були закріплені в Законі «Про адвокатуру» (1992 р.). При відповіді на дане питання обов'язково слід звернути увагу, що 5 липня 2012 року був прийнятий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який закріплює статус вітчизняної адвокатури як недержавного самоврядного інституту, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі.

Вивчаючи *третьє питання*, слід виходити з того, що адвокатська діяльність має публічний початок, оскільки спрямована на захист суспільних інтересів, але не входить в систему органів державної влади та органів місцевого самоврядування і є інститутом громадянського суспільства. Вона покликана забезпечити реалізацію конституційного права кожного на отримання кваліфікованої юридичної допомоги. Тому адвокатура як правозахисний інститут являє собою свого роду недержавний правоохоронний орган. На відміну від державних органів, які надають правову допомогу громадянам у рамках виконання своїх основних функцій, адвокатура була спеціально створена для захисту прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Конституція України встановила завдання адвокатури України шляхом надання їй певних конституційних повноважень, які полягають у забезпеченні права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах. Тому при підготовці зазначеного питання обов'язково слід опрацювати ст. 29, 59, 63 Конституції України, а також проаналізувати Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р. у відповідності до якого виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення.

Практичні завдання:

1. Накресліть схеми:

- а) виникнення та розвиток інституту адвокатури в Україні;
- б) міжнародно-правові акти, що регулюють діяльність адвокатури.

2. На підставі вивчення відповідних вітчизняних та зарубіжних джерел зробіть порівняльний аналіз визначення поняття «адвокат», «адвокатська діяльність», «принципи адвокатської діяльності» в Україні та в зарубіжних країнах.

3. Визначить конституційні засади адвокатської діяльності. Охарактеризуйте систему нормативно-правових актів, які регламентують діяльність інституту адвокатури в Україні. Відповідь оформіть у вигляді таблиці.

4. Вирішіть тестові завдання:

1. В Україні формування професійної адвокатури відбулося :

- а) у Київській Русі (IX-XIII ст.);
- б) у польсько-литовську добу (XIV – XVI ст.);
- в) після проведення судової реформи 1864 р.;
- г) при появі професійної присяжної адвокатури.

2. Вперше термін «адвокат» або «повірений», яким називають того, хто в чужій справі за дорученням чийось, замість нього в суді «обстоюет, ответствует й расправляется» вжито у:

- а) Руській правді;
- б) Першому Литовському статуті;
- в) Правах, по которым судится малороссийский народ;
- г) Декретом «Про суд».

3. Присяжну адвокатуру було скасовано як «буржуазний інститут» без будь-якої заміни :

- а) Декретом «Про суд» (1917 р.);
- б) Постановою «Про введення народного суду» (1918 р.);
- в) Тимчасовим положенням про народні суди і революційні трибунали УРСР (1919 р.);
- г) Постановою ЦВК СРСР були затверджені Основи судоустрою СРСР і союзних республік (1924 р.);

4. Важливим етапом розвитку радянської адвокатури стало прийняття першого і єдиного в СРСР Закону «Про адвокатуру в СРСР»:

- а) 1959 р.;
- б) 1969 р.;
- в) 1979 р.;
- г) 1989 р.

5. Право кожного на правову допомогу і на вільний вибір захисника своїх прав, передбачається:

- а) ст. 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»;
- б) ст. 59 Конституції України;
- в) ст. 1 Положення про Раду адвокатів України.
- г) ст. 2 Правил адвокатської етики.

? Контрольні питання:

1. У чому полягає правова природа та сутність інституту адвокатури?

2. Які пам'ятки права XIV – XVII ст. зафіксували створення професійної адвокатури в Україні та закріпили головні обов'язки адвокатів ?

3. Назвіть найбільш відомих адвокатів та принципи адвокатської діяльності у 1864-1917 рр.

4. Порівняйте визначення понять «адвокат», «адвокатська діяльність», які було встановлено у Законі України «Про адвокатуру» (1992 р.) із зазначеними поняттями у чинному Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (2012 р.), назвіть суттєві відмінності.

ТЕМА 2. ПОНЯТТЯ АДВОКАТУРИ ТА ЇЇ ЗАВДАННЯ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ТА ВИДИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета заняття: набути цілісного уявлення про правовий статус, завдання та принципи організації та діяльності інституту адвокатури в сучасній Україні, з'ясувати особливості здійснення адвокатської діяльності індивідуально, через адвокатське бюро або адвокатське об'єднання; засвоїти кваліфікаційні вимоги до адвокатів в Україні; вивчити структурні складові та навчитися користуватися відомостями, розміщеними у Єдиному реєстрі адвокатів України.

Питання для обговорення:

1. Предмет та основні види адвокатської діяльності.
2. Кваліфікаційні вимоги до адвокатів в Україні.
3. Організаційні форми адвокатської діяльності.

Методичні вказівки

Готуючись до практичного заняття, здобувач вищої освіти повинен проаналізувати свій конспект лекції, рекомендовані літературні та нормативні джерела до теми, скласти робочий запис опрацьованого матеріалу.

Висвітлюючи *перше питання*, слід надати визначення понять «адвокат», «адвокатська діяльність», «адвокатське самоврядування», «захист», «представництво», «надання правової допомоги», «клієнт», посилаючись на чинні нормативно-правові акти України. Крім того, детально необхідно зупинись на аналізі принципів організації діяльності адвокатури, серед яких верховенство права, законність, гуманізм, демократизм, добровільність, незалежність та самоврядність. Слід акцентувати увагу на основних видах адвокатської діяльності серед яких: 1) надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави; 2) складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; 3) захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого,

особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення; 4) надання правової допомоги свідку у кримінальному провадженні; 5) представництво інтересів потерпілого під час розгляду справи про адміністративне правопорушення, прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні; 6) представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах під час здійснення цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства, а також в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами; 7) представництво інтересів фізичних і юридичних осіб, держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування в іноземних, міжнародних судових органах, якщо інше не встановлено законодавством іноземних держав, статутними документами міжнародних судових органів та інших міжнародних організацій або міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; 8) надання правової допомоги під час виконання та відбування кримінальних покарань.

Відповідаючи на *друге питання*, необхідно детально зупинитись на вивченні Розділу II Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яким детально регламентовано процедуру набуття права на заняття адвокатською діяльністю та її організаційні форми. Слід акцентувати увагу на вимогах щодо несумісності з діяльністю адвоката, процедурі допуску до кваліфікаційного іспиту, його організації, змісту для атестування особи, яка виявила бажання стати адвокатом, оскарженні результатів. Крім того, слід детально вивчити Рішення ради адвокатів України, що регламентують питання складання кваліфікаційного іспиту, серед яких: Порядок допуску до складання кваліфікаційного іспиту, порядок складання кваліфікаційного іспиту та методика оцінювання результатів складання кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, затверджений рішенням Ради адвокатів України № 270 від 17.12.2013 р.; Рішення № 25 від 17 грудня 2012 року, яким Рада адвокатів України встановила плату за складання кваліфікаційного іспиту.

Відповідаючи на *третьє питання*, потрібно розкрити особливості здійснення адвокатської діяльності адвокатом індивідуально, через адвокатське бюро або адвокатське об'єднання.

Практичні завдання:

1. Накресліть схеми:

- а) покрокова процедура реєстрації адвокатського бюро;
- б) покрокова процедура набуття права на заняття адвокатською діяльністю.

2. На підставі вивчення відповідних вітчизняних та зарубіжних джерел зробити порівняльний аналіз процедури доступу до професійної адвокатської діяльності в Україні та в зарубіжних країнах.

3. Охарактеризуйте порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю. У вигляді таблиці надайте основні етапи проходження стажування.

4. Вирішіть тестові завдання:

1. Адвокатура України - це:

- а) спілка юристів;
- б) громадське об'єднання;
- в) політична організація;
- г) партія однопідприємців;
- д) недержавний самоврядний інститут, що забезпечує надання правової допомоги на професійній основі.

2. Принципи діяльності адвокатури - це:

- а) напрями правового впливу на суспільні відносини;
- б) засоби регулювання діяльності адвокатури;
- в) засади діяльності адвокатури, що впливають з норм права;
- г) основні правила, що визначають організаційно-правові форми адвокатури.

3. Умови роботи помічника адвоката визначаються:

- а) трудовим договором (контрактом);
- б) усною домовленістю між помічником і адвокатом;
- в) контрактом.

4. Особа, яка має намір займатися адвокатською діяльністю, подає до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії:

- а) нотаріально засвідчену копію диплома про вищу юридичну освіту;
- б) медичну довідку;
- в) характеристику з останнього місця роботи.

5. Особа, яка не склала кваліфікаційні іспити, має право скласти їх повторно:

- а) не раніше ніж через шість місяців;
- б) не раніше ніж через рік;
- в) немає такого права.

? Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте порядок проходження стажування у адвоката у відповідності до Положення про організацію та порядок проходження

стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, затвердженого рішенням ради адвокатів України № 114 від 25.09.2015 р.

2. Перерахуйте відомості, які вносяться до Єдиного реєстру адвокатів України.

3. Охарактеризуйте особливості статусу адвоката іноземної держави.

4. Перерахуйте акти органів адвокатського самоврядування, якими регламентовано процедуру допуску до професії.

ТЕМА 3.

ПРИНЦИПИ ТА СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ЕТИКА АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета заняття: набути цілісного уявлення про принципи організації та діяльності інституту адвокатури в сучасній Україні, з'ясувати зміст професійних прав та обов'язків адвоката; ознайомитися із процедурою оплати праці адвоката, способами формування його гонорару; набути уявлення про адвокатські документи; вивчити правила адвокатської етики як звід етичних засад діяльності адвокатури.

Питання для обговорення:

1. Поняття, зміст професійних прав та обов'язків адвоката.

2. Оплата праці адвоката. Гонорар адвоката, способи формування.

Адвокатські документи.

3. Етика адвокатської діяльності.

Методичні вказівки

Готуючись до практичного заняття, здобувач вищої освіти повинен проаналізувати свій конспект лекції, рекомендовані літературні та нормативні джерела до теми, скласти робочий запис опрацьованого матеріалу.

Висвітлюючи *перше питання*, слід надати визначення понять «адвокатський запит», «адвокатська таємниця», «гонорар», «ордер», «ордерні книжки», «договір про надання правової допомоги». Готуючи питання здобувачі повинні виходити з того, що під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема: 1) *звертатися з адвокатськими запитами*, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб); 2) *представляти і захищати права, свободи та*

інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб у суді, органах державної влади та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, громадських об'єднаннях, перед громадянами, посадовими і службовими особами, до повноважень яких належить вирішення відповідних питань в Україні та за її межами; 3) ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом; 4) складати заяви, скарги, клопотання, інші правові документи та подавати їх у встановленому законом порядку; 5) доповідати клопотання та скарги на прийомі в посадових і службових осіб та відповідно до закону одержувати від них письмові мотивовані відповіді на ці клопотання і скарги; 6) бути присутнім під час розгляду своїх клопотань і скарг на засіданнях колегіальних органів та давати пояснення щодо суті клопотань і скарг; 7) збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою; 8) застосовувати технічні засоби, у тому числі для копіювання матеріалів справи, в якій адвокат здійснює захист, представництво або надає інші види правової допомоги, фіксувати процесуальні дії, в яких він бере участь, а також хід судового засідання в порядку, передбаченому законом; 9) посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів; 10) одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань.

Відповідаючи на *друге питання*, здобувач має зосередити увагу на порядку обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підставах для зміни його розміру, порядку сплати, умовах повернення, що визначаються в договорі про надання правової допомоги. Крім того, доцільно опрацювати ст.28-30 Правил адвокатської етики, що затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року, оскільки вони передбачають механізм компенсації витрат адвоката, пов'язаних з виконанням доручення клієнта, отримання невинесеного (недовнесеного) гонорару. Окрему увагу слід приділити адвокатським документам та вивчити структуру та призначення адвокатського запиту, договору про надання правової допомоги та ордеру про надання правової допомоги.

Вивчаючи *третьє питання*, необхідно розкрити правила адвокатської етики як звід етичних засад діяльності адвокатури, приділивши увагу поняттю та характеристиці основних принципів адвокатської етики. Особливу увагу слід зосередити на принципі конфіденційності у діяльності адвоката, вивчити етичні аспекти відносин між адвокатами, адвокатом та клієнтом, з органами досудового розслідування та з судом. Доцільно з'ясувати особливості дотримання норм адвокатської етики в громадській, науковій та публіцистичній діяльності. Слід детально розкрити підстави,

мету та порядок притягнення адвоката до відповідальності за порушення правил адвокатської етики.

Практичні завдання:

1. Накресліть схеми:

- а) покрокової процедури формування гонорару адвоката;
- б) покрокової процедури подання адвокатського запиту.

2. На підставі вивчення відповідних вітчизняних та зарубіжних джерел зробіть порівняльний аналіз визначення поняття «рекламування адвокатської діяльності» в Україні та в зарубіжних країнах.

3. У відповідності до наданого зразку складіть на вибір адвокатський запит щодо отримання інформації 1) про отримання аліментів; 2) стовно розміру заробітної плати; 3) стосовно стану здоров'я, виписки із історії хвороби, копії медичної картки.

ЗРАЗОК АДВОКАТСЬКОГО ЗАПИТУ

_____

(найменування установи)

_____

(адреса)

_____

(ППП адвоката)

_____

(адреса)

свідоцтво на право зайняття адвокатською
діяльністю № _____ від _____
номер засобу зв'язку: _____

від _____

АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ

(в порядку ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»)

У зв'язку із наданням правової допомоги _____ ППП _____, згідно статей 20, 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та договору про надання правової допомоги прошу надати наступну інформацію:

_____

_____

Згідно частини 2 ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту

надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом.

Відповідно до статті 212-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення, неправомірна відмова в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, на даний адвокатський запит тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Відповідно до ч. 1 статті 397 Кримінального кодексу України, вчинення в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги або порушення встановлених законом гарантій їх діяльності та професійної таємниці - карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

Відповідно до вищевказаного, прошу надати відповідь не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання цього запиту на адресу: _____.

До запиту додається:

1. Завірена копія свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю.
2. Копія договору № 234 від 23.12.2011 р. про надання правової допомоги.
3. Завірена копія ордеру про надання адвокатських послуг.

_____ 2018 р.

Адвокат ППІ.

(підпис)

4. Вирішіть тестові завдання:

1. Назвіть, який з видів діяльності не є адвокатським:
  - а) надання консультацій;
  - б) засвідчення копій документів у справах, які ведуть адвокати;
  - в) засвідчення справжності підпису осіб, причетних до справи.
2. Однією з гарантій адвокатської діяльності є:
  - а) заборона прослуховування телефонних розмов адвоката у зв'язку з оперативно-розшуковою діяльністю без дозволу суду;
  - б) довічний імунітет від притягнення до кримінальної відповідальності за певні види діяльності;
  - в) оплата праці помічника за рахунок держави.
3. Назвіть принципи, які не визначено законом як засади діяльності адвокатури:
  - а) конфіденційності;
  - б) диспозитивності;
  - в) уникнення конфлікту інтересів;
  - г) незалежності.
4. До адвокатського запиту додаються:
  - а) свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю; копії паспортних даних клієнта за справою якого надсилається запит;
  - б) посвідчені адвокатом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, ордера або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги

в) посвідчені нотаріусом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, ордера або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги

г) посвідчені Радою адвокатів копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, ордера або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

5. Строк розгляду адвокатського запиту:

а) п'ять робочих днів з дня отримання запиту;

б) десять робочих днів з дня отримання запиту;

в) двадцять робочих днів з дня отримання запиту;

г) тридцять календарних днів з дня отримання запиту.

? Контрольні питання:

1. У чому полягає обов'язок адвоката зберігати адвокатську таємницю?

2. Які основні права та обов'язки адвоката?

3. Назвіть основні вимоги щодо рекламування діяльності адвоката.

4. Охарактеризуйте зміст договору про надання правової допомоги.

ТЕМА 4.

НАДАННЯ АДВОКАТОМ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Мета заняття: набути цілісного уявлення про систему безоплатної правової допомоги громадянам в Україні та місце адвокатури в цій системі; засвоїти порядок надання адвокатом безоплатної вторинної правової допомоги на постійній основі за контрактом чи на тимчасовій основі на підставі договору.

Питання для обговорення:

1. Система безоплатної правової допомоги та роль адвокатури в ній.

2. Порядок надання адвокатом безоплатної правової допомоги.

3. Порядок надання адвокатом безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальних провадженнях.

Методичні вказівки

Готуючись до практичного заняття, здобувач вищої освіти повинен проаналізувати свій конспект лекції, рекомендовані літературні та нормативні джерела до теми, скласти робочий запис опрацьованого матеріалу.

Висвітлюючи *перше питання*, слід ретельно опрацювати Закон України від 02.06.2011 р. «Про безоплатну правову допомогу» та з'ясувати зміст понять: «безоплатна правова допомога», «законні представники», «правова допомога», «правові послуги», «безоплатна первинна правова допомога» та «суб'єкти права на безоплатну вторинну правову допомогу». Слід звернути

увагу, що у відповідності до зазначеного закону безоплатна правова допомога поділяється на два види:

1) *безоплатна первинна правова допомога*, яка полягає в інформуванні особи про її права і свободи, порядок їх реалізації, відновлення у випадку їх порушення та порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб та включає такі види правових послуг:

- надання правової інформації;
- надання консультацій і роз'яснень з правових питань;
- складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру);
- надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації.

Суб'єктами її надання в Україні є: органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; фізичні та юридичні особи приватного права; спеціалізовані установи; центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

2) *безоплатна вторинна правова допомога* - вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя та включає такі види правових послуг:

- захист;
- здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
- складення документів процесуального характеру.

Суб'єктами її надання в Україні є: центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; адвокати, включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу.

Відповідаючи на *друге питання*, здобувач має охарактеризувати порядок надання адвокатом безоплатної правової допомоги на постійній основі за контрактом чи на тимчасовій основі на підставі договору, звернути увагу на особливості оплати праці адвоката при наданні безоплатної правової допомоги.

Вивчаючи *третьє питання*, необхіднорозкрити порядок надання адвокатом безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальних провадженнях. Слід опрацювати ст. 49 КПК України, якою встановлений перелік випадків, коли призначається захисник для надання безоплатної правової допомоги.

Практичні завдання:

1. Накресліть схеми:

- а) компетенція суб'єктів права на безоплатну первинну правову допомогу;

б) компетенція суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу.

2. На підставі вивчення Закону України «Про безоплатну правову допомогу» окресліть та порівняйте компетенцію суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу. Відповідь оформіть у вигляді таблиці.

3. Визначить основні підстави надання безоплатної вторинної правової допомоги адвокатом на підставі договору.

4. Вирішіть тестові завдання:

1. Адвокат бере участь у наданні:

- а) завжди при організації первинної безоплатної правової допомоги;
- б) вторинної безоплатної правової допомоги;
- в) лише за призначенням Координаційного центру з надання правової допомоги;
- г) лише за рішенням суду.

2. Безоплатна правова допомога адвоката включає такі види правових послуг:

- а) надання консультацій і роз'яснень з правових питань;
- б) медіація;
- в) захист.

3. При наданні безоплатної вторинної правової допомоги адвокатами їх повноваження підтверджуються:

- а) дорученням Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги та довіреністю відповідно до вимог процесуального законодавства;
- б) ордером;
- б) посвідченням адвоката;
- в) правильна відповідь відсутня.

4. У разі неможливості надання безоплатної вторинної правової допомоги адвокатом, який надає безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі за контрактом, Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги:

- а) укладає договір з адвокатом, включеним до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу;
- б) замінює адвоката на працівника Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги;
- в) припиняє співпрацю із адвокатом;
- г) виключає адвоката з Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу.

5. Адвоката або працівника Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, який надає безоплатну вторинну правову допомогу, може бути замінено на адвоката або працівника такого центру за рішенням Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у разі:

- а) неналежного виконання адвокатом своїх зобов'язань за умовами договору;
- б) припинення дії договору про надання безоплатної вторинної правової допомоги;
- в) зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю;
- г) всі варіанти є правильними.

? Контрольні питання:

1. У чому полягає сутність надання безоплатної вторинної правової допомоги адвокатом на підставі договору?
2. Назвіть підстави та порядок заміни адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу?
3. Якими правами та гарантіями наділені адвокати, що беруть участь у наданні безоплатної правової допомоги?
4. Охарактеризуйте підстави для відмови в наданні безоплатної вторинної правової допомоги?

ТЕМА 5. АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Мета заняття: набути цілісного уявлення про особливості, засади та завдання адвокатського самоврядування; ознайомитися із організаційними форми адвокатського самоврядування; з'ясувати підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Питання для обговорення:

1. Засади та завдання адвокатського самоврядування.
2. Національна асоціація адвокатів України.
3. Організаційні форми адвокатського самоврядування.

Методичні вказівки

Готуючись до практичного заняття, здобувач вищої освіти повинен проаналізувати свій конспект лекції, рекомендовані літературні та нормативні джерела до теми, скласти робочий запис опрацьованого матеріалу.

Висвітлюючи *перше питання*, доцільно звернути увагу на те, що адвокатське самоврядування ґрунтується на принципах виборності, гласності, обов'язковості для виконання адвокатами рішень органів адвокатського самоврядування, підзвітності, заборони втручання органів адвокатського самоврядування у професійну діяльність адвоката. Брати участь у роботі органів адвокатського самоврядування та бути обраними до

їх складу можуть лише адвокати України. Завдання адвокатського самоврядування є: забезпечення незалежності адвокатів, захист від втручання у здійснення адвокатської діяльності; підтримання високого професійного рівня адвокатів; утворення та забезпечення діяльності кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури; створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності; забезпечення відкритості інформації про адвокатуру та адвокатську діяльність; забезпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України; участь у формуванні Вищої ради правосуддя у порядку, визначеному законом.

Відповідаючи на *друге питання*, здобувач має охарактеризувати основні функції Національної асоціації адвокатів України, звернути увагу на особливості її формування.

Вивчаючи *третьє питання*, необхідно вивчити організаційні форми адвокатського самоврядування, до яких відносяться: конференція адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), рада адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), Рада адвокатів України, з'їзд адвокатів України. Готуючись до відповіді на зазначене питання необхідно зясувати специфіку організації та повноваження Конференції адвокатів регіону, Ради адвокатів регіону, склад та повноваження кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Ревізійної комісії адвокатів регіону, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Практичні завдання:

1. Накресліть схеми:

- а) організаційні форми адвокатського самоврядування;
- б) фінансове забезпечення органів адвокатського самоврядування.

2. На підставі вивчення відповідних вітчизняних та зарубіжних джерел зробіть порівняльний аналіз організаційних форм адвокатського самоврядування в Україні та в зарубіжних країнах.

3. Визначить повноваження З'їзду адвокатів України. Відповідь оформіть у вигляді таблиці.

4. Вирішіть тестові завдання:

1. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури утворюється з метою

а) визначення рівня фахової підготовленості осіб, які виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, та вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів;

б) забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування;

в) здійснення контролю за фінансово-господарською діяльністю ради адвокатів регіону;

г) виконання рішень з'їзду адвокатів України.

2. Утримання органів адвокатського самоврядування може здійснюватися за рахунок:

а) відповідного місцевого бюджету;

б) добровільних внесків фізичних і юридичних осіб;

в) плати за складання кваліфікаційного іспиту;

г) Державного бюджету.

3. З'їзд адвокатів України:

а) обирає двох членів Вищої ради правосуддя;

б) узагальнює дисциплінарну практику кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури;

в) організовує та проводить кваліфікаційні іспити;

г) притягає адвоката до дисциплінарної відповідальності.

4. Рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури може бути оскаржено до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду протягом:

а) 5 днів;

б) 10 днів;

в) 30 днів;

г) 6 місяців.

5. Ревізійна комісія адвокатів регіону підконтрольна і підзвітна:

а) конференції адвокатів регіону;

б) регіональній кваліфікаційно-дисциплінарної комісії;

в) Раді адвокатів України;

г) З'їзду адвокатів України.

? Контрольні питання:

1. У чому полягає сутність адвокатського самоврядування в Україні?

2. Які організаційні форми адвокатського самоврядування існують в Україні?

3. Охарактеризуйте склад та повноваження кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

4. Назвіть стадії дисциплінарного провадження щодо адвоката?

ТЕМА 6.

УЧАСТЬ АДВОКАТА У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Мета заняття: набути цілісного уявлення про особливості організації роботи адвоката в цивільному процесі, його процесуальний статус: права та обов'язки та тактико-криміналістичне забезпечення здійснення

представництва адвокатом інтересів фізичних та юридичних осіб в цивільному судочинстві.

Питання для обговорення:

1. Організація роботи адвоката в цивільному процесі.
2. Процесуальний статус адвоката в цивільному процесі.
3. Тактико-криміналістичне забезпечення здійснення представництва адвокатом інтересів фізичних та юридичних осіб в цивільному судочинстві.

Методичні вказівки

Готуючись до практичного заняття, здобувач вищої освіти повинен проаналізувати свій конспект лекції, рекомендовані літературні та нормативні джерела до теми, скласти робочий запис опрацьованого матеріалу.

Висвітлюючи *перше питання*, слід назвати основні засади (принципи) цивільного судочинства, посилаючись на діючий Цивільний процесуальний кодекс України. Зверніть увагу на проблемні питання організації роботи адвоката в цивільному процесі.

Відповідаючи на *друге питання*, здобувач має надати визначення поняття процесуальний статус, зосередити увагу на дискусійних моментах, які існують серед науковців. Слід акцентувати увагу на тому, що правова допомога при здійсненні захисту прав і охоронюваних законом інтересів громадян та юридичних осіб у суді реалізується у формі цивільного процесуального представництва, що не позбавляє особу права самостійної участі у розгляді спору.

Крім того, зміст судового представництва у цивільному процесі складають процесуальні дії, наслідки яких поширюються на довірителя, що визначає обсяг повноважень представника. Через визначені довіреністю чи договором застереження особа має право обмежити коло повноважень представника на вчинення певної процесуальної дії. Відтак, адвокат зобов'язаний діяти в межах повноважень, наданих йому клієнтом, з урахуванням обмежень щодо вчинення окремих процесуальних дій. Перелік повноважень чи обмежень стосовно вчинення певних процесуальних дій має бути визначено договором, який укладається між адвокатом та особою, інтереси якої він представляє у відповідному цивільному процесі.

Вивчаючи *третьє питання*, необхіднорозкрити особливості тактико-криміналістичного забезпечення діяльності адвоката під час представництва інтересів фізичних та юридичних осіб в цивільному судочинстві.

Практичні завдання:

1. Накресліть схеми:

- а) компетенція адвоката в цивільному судочинстві;
- б) компетенція судового експерта в цивільному судочинстві

2. На підставі вивчення відповідних вітчизняних та зарубіжних джерел зробіть порівняльний аналіз визначення поняття «цивільна юрисдикція» в Україні та в зарубіжних країнах.

3. Визначить стадію цивільного процесу, де роль адвоката-представника проявляється найбільш яскраво. Відповідь оформіть у вигляді таблиці.

4. Вирішіть тестові завдання:

1. У судах функціонує:

- а) Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система;
- б) Єдина судова-правова інформаційно-телекомунікаційна система;
- в) Єдина судова мережева інформаційно-телекомунікаційна система;
- г) немає вірної відповіді.

2. Питання про відвід (самовідвід) судді в цивільному процесі може бути вирішено:

- а) до відкриття провадження у справі;
- б) після відкриття провадження у справі;
- в) як до, так і після відкриття провадження у справі;
- г) немає вірної відповіді.

3. У справах позовного провадження учасниками справи є:

- а) сторони, треті особи;
- б) заявник та боржник;
- в) заявники, інші заінтересовані особи.
- г) немає вірної відповіді..

4. При розгляді вимог у наказному провадженні учасниками справи є:

- а) сторони, треті особи;
- б) заявник та боржник;
- в) заявники, інші заінтересовані особи.
- г) немає вірної відповіді.

5. У справах окремого провадження учасниками справи є:

- а) сторони, треті особи;
- б) заявник та боржник;
- в) заявники, інші заінтересовані особи.
- г) немає вірної відповіді.

? Контрольні питання:

1. У чому полягає сутність організації роботи адвоката в цивільному процесі?
2. Які основні права та обов'язки адвоката в цивільному процесі?
3. Назвіть основні засадами (принципами) цивільного судочинства.
4. У чому полягає тактико-криміналістичне забезпечення здійснення представництва адвокатом інтересів фізичних та юридичних осіб в цивільному судочинстві?

ТЕМА 7.

УЧАСТЬ АДВОКАТА У ГОСПОДАРСЬКОМУ І АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Мета заняття: набути цілісного уявлення про особливості організації роботи адвоката в господарському та адміністративному процесах, його процесуальний статус (права та обов'язки) та тактико-криміналістичне забезпечення здійснення представництва адвокатом інтересів фізичних та юридичних осіб в господарському та адміністративному судочинстві.

Питання для обговорення:

1. Організація роботи адвоката в цивільному процесі.
2. Процесуальний статус адвоката в цивільному процесі.
3. Тактико-криміналістичне забезпечення здійснення представництва адвокатом інтересів фізичних та юридичних осіб в господарському та адміністративному судочинстві.

Методичні вказівки

Готуючись до практичного заняття, здобувач вищої освіти повинен проаналізувати свій конспект лекції, рекомендовані літературні та нормативні джерела до теми, скласти робочий запис опрацьованого матеріалу.

Висвітлюючи *перше питання*, слід назвати основні засади (принципи) господарського та адміністративного судочинства, посилаючись на Господарський процесуальний кодекс України та Кодекс адміністративного судочинства України. Зверніть увагу на проблемні питання організації роботи адвоката в господарському та адміністративному процесах.

Відповідаючи на *друге питання*, здобувач має констатувати, що адвокат є самостійним учасником господарського та адміністративного судочинства із власними завданнями, функціями та повноваженнями. Він

самостійно формує правову позицію у справі, на власний розсуд обирає засоби та методи відстоювання прав, свободі законних інтересів свого клієнта (клієнтів). З іншого боку, зазначена самостійність має відносний характер, адже, по-перше, закон забороняє адвокату використовувати свої повноваження всупереч та на шкоду клієнту, а по-друге, обсяг повноважень адвоката залежить від особливостей його довірительних стосунків з особою, права та законні інтереси якої він представляє і захищає в господарському та адміністративному судочинстві.

Вивчаючи *третє питання*, необхіднорозкрити особливості тактико-криміналістичного забезпечення діяльності адвоката під час представництва інтересів фізичних та юридичних осіб в господарському та адміністративному судочинстві.

Практичні завдання:

1. Накресліть схеми:

- а) основні завдання адвоката в господарському судочинстві;
- б) основні завдання адвоката в адміністративному судочинстві.

2. На підставі вивчення відповідних вітчизняних та зарубіжних джерел зробіть порівняльний аналіз способів захисту в господарському судочинстві України та в зарубіжних країнах.

3. Визначить функції адвоката в адміністративному процесі. Відповідь оформіть у вигляді таблиці.

4. Вирішіть тестові завдання:

- 1. Завданнями підготовчого провадження в господарському процесі є:
  - а) остаточне визначення предмета спору та характеру спірних правовідносин, позовних вимог та складу учасників судового процесу;
  - б) з'ясування заперечень проти позовних вимог;
  - в) визначення обставин справи, які підлягають встановленню, та зібрання відповідних доказів;
  - г) усі відповіді вірні.
- 2. Не є судовими рішенням в господарському процесі :
  - а) вирок;
  - б) ухвала;
  - в) постанова;
  - г) судовий наказ.
- 3. Публічно-правовий спір - спір, у якому:

а) хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції, в тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій;

б) хоча б одна сторона надає адміністративні послуги на підставі законодавства, яке уповноважує або зобов'язує надавати такі послуги виключно суб'єкта владних повноважень, і спір виник у зв'язку із наданням або ненаданням такою стороною зазначених послуг;

в) хоча б одна сторона є суб'єктом виборчого процесу або процесу референдуму і спір виник у зв'язку із порушенням її прав у такому процесі з боку суб'єкта владних повноважень або іншої особи;

г) усі відповіді вірні.

4. Адміністративна справа незначної складності (малозначна справа) – це:

а) адміністративна справа, у якій характер спірних правовідносин, предмет доказування та склад учасників тощо не вимагають проведення підготовчого провадження та (або) судового засідання для повного та всебічного встановлення її обставин;

б) адміністративна справа, відповідачем у яких є один і той самий суб'єкт владних повноважень (його відокремлені структурні підрозділи), спір у яких виник з аналогічних підстав, у відносинах, що регулюються одними нормами права, та у яких позивачами заявлено аналогічні вимоги;

в) типова адміністративна справа, прийнята до провадження Верховним Судом як судом першої інстанції для постановлення зразкового рішення;

г) немає вірної відповіді.

5. Адміністративне судочинство здійснюється у порядку:

а) позовного провадження;

б) загального позовного провадження;

в) спрощеного позовного провадження.

г) немає вірної відповіді.

? Контрольні питання:

1. У чому полягає сутність організації роботи адвоката в господарському та адміністративному процесах?

2. Які основні права та обов'язки адвоката в господарському та адміністративному процесах?

3. Назвіть основні засадами (принципами) господарського та адміністративного судочинства.

4. У чому полягає тактико-криміналістичне забезпечення здійснення представництва адвокатом інтересів фізичних та юридичних осіб в господарському та адміністративному судочинстві?

ТЕМА 8. АДВОКАТ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Мета заняття: набути цілісного уявлення щодо процесуального становища адвоката за Кримінальним процесуальним кодексом України, загальних правила участі захисника у кримінальному провадженні, способів підтвердження повноважень адвоката.

Питання для обговорення:

1. Процесуальне становище адвоката за Кримінальним процесуальним кодексом України.
2. Загальні правила участі адвоката у кримінальному провадженні.
3. Підтвердження повноважень адвоката.

Методичні вказівки

Готуючись до практичного заняття, здобувач вищої освіти повинен проаналізувати свій конспект лекції, рекомендовані літературні та нормативні джерела до теми, скласти робочий запис опрацьованого матеріалу.

Висвітлюючи *перше питання*, слід визначити особливості процесуального становища адвоката в кримінальному судочинстві, посиляючись на діючий Кримінальний процесуальний кодекс України.

Відповідаючи на *друге питання*, здобувач має надати визначення поняття «захисник у кримінальному провадженні», зосередити увагу на дискусійних моментах, які існують серед науковців. Слід акцентувати увагу на тому, що захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію). Захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю. Здобувачі повинні вміти пояснити порядок залучення захисника (адвоката).

Вивчаючи *третьє питання*, необхідно зазначити, що повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються: 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю; 2) ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Встановлення будь-яких додаткових вимог, крім пред'явлення захисником документа, що посвідчує його особу, або умов для підтвердження повноважень захисника чи для його залучення до участі в кримінальному провадженні не допускається.

Практичні завдання:

1. Накресліть схеми:

- а) права та обов'язки захисника в кримінальному провадженні;
- б) обов'язкова участь захисника.

2. На підставі вивчення відповідних вітчизняних та зарубіжних джерел зробіть порівняльний аналіз прав та обов'язків адвоката в кримінальному судочинстві України та в зарубіжних країнах.

3. Визначте, які процесуальні документи має право складати адвокат під час досудового розслідування.

4. Вирішіть тестові завдання:

- 1. Слідчий органу досудового розслідування уповноважений:
  - а) починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених КПК України;
  - б) з'ясування заперечень проти позовних вимог;
  - в) визначення обставин справи, які підлягають встановленню, та зібрання відповідних доказів;
  - г) усі відповіді вірні.
- 2. Керівник органу досудового розслідування:
  - а) керує досудовим розслідуванням;
  - б) організовує досудове розслідування;
  - в) здійснює досудове розслідування;
  - г) визначає напрями досудового розслідування.
- 3. Потерпілим у кримінальному провадженні може бути:
  - а) фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано фізичної шкоди;
  - б) фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної шкоди;
  - в) фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди;

г) фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди.

4. Процесуальні дії під час кримінального провадження можуть фіксуватися:

а) у протоколі;

б) на носії інформації, на якому за допомогою технічних засобів зафіксовані процесуальні дії;

в) у журналі судового засідання;

г) усі відповіді вірні.

5. Досудове розслідування злочинів здійснюється у формі:

а) досудового слідства;

б) дізнання;

в) судового пізнання;

г) криміналістичної діяльності.

? Контрольні питання:

1. Хто може бути захисником у кримінальному процесі?

2. Які правила участі адвоката у кримінальному провадженні?

3. Яким чином відбувається підтвердження повноважень адвоката?

4. У чому полягає право відмовитися від захисника?

ТЕМА 9.

МЕТОДИЧНІ ТА ТАКТИЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Мета заняття: набути цілісного уявлення щодо процесуального становища адвоката за Кримінальним процесуальним кодексом України, загальних правила участі захисника у кримінальному провадженні, способів підтвердження повноважень адвоката.

Питання для обговорення:

1. Тактика захисника: поняття, зміст та місце в системі криміналістичної тактики.

2. Дії захисника при затриманні особи за підозрою у вчиненні злочину.

3. Участь захисника у слідчих (розшукових) діях.

Методичні вказівки

Готуючись до практичного заняття, здобувач вищої освіти повинен проаналізувати свій конспект лекції, рекомендовані літературні та

нормативні джерела до теми, скласти робочий запис опрацьованого матеріалу.

Висвітлюючи *перше питання*, слід виходити з того, що тактика захисника – це спосіб його практичної діяльності, що являє собою сукупність тактичних прийомів, вироблених криміналістичною наукою, які використовуються ним для здійснення тактичного впливу на психіку об'єкта такого впливу, спрямованого на подолання протидії, що чиниться цим об'єктом (прямої, прихованої, потенційної, уявної та ін.), або на спонукання цього об'єкту до вчинення певних дій в інтересах захисту (за відсутності явної протидії), з метою досягнення захисником поставленої мети для реалізації функції захисту. В системі криміналістичної тактики виділяють дві самостійних підсистеми: 1) тактика сторони обвинувачення (тактика слідчого (слідча тактика); тактика прокурора); 2) тактика захисника.

Відповідаючи на *друге питання*, здобувач має надати визначення поняття «затримання особи», зосередити увагу на дискусійних моментах, які існують серед науковців. Варто акцентувати увагу на тому, що ніхто не може бути затриманий без ухвали слідчого судді, суду, крім випадків, передбачених КПК України. Кожен має право затримати без ухвали слідчого судді, суду будь-яку особу, крім осіб, зазначених у статті 482 КПК України: 1) при вчиненні або замаху на вчинення кримінального правопорушення; 2) безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні.

Вивчаючи *третє питання*, необхідно зазначити, що у досудовому розслідуванні з моменту надання слідчому (прокурору, слідчому судді) документів, які підтверджують повноваження захисника, він користується процесуальними правами підозрюваного, захист якого він здійснює, у тому числі, правом брати участь у проведенні процесуальних дій; під час проведення процесуальних дій ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які заносяться до протоколу; застосовувати з додержанням вимог КПК України технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь (ч. 4 ст. 46, пп. 9,10,11 ст. 42 КПК України).

Відповідно до ч. 5 ст. 46 КПК України, захисник має право брати участь у проведенні допиту та інших процесуальних діях, що проводяться за участю підозрюваного. Слідчий (прокурор) вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення слідчої (розшукової) дії осіб, чий права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені (ч. 3 ст. 223 КПК України). Ця вимога закону цілком стосується захисника, який зажди має відігравати важливу роль під час провадження слідчих (розшукових) дій, до яких його залучають, оскільки з одного боку він надає під час проведення таких дій правову допомогу підзахисному, а з іншого -

забезпечує додержання вимог закону щодо порядку проведення слідчої дії та підвищує ефективність її результатів, оскільки його активність, кваліфікація юриста і досвід здатні впливати і на поведінку слідчого, який проводить слідчу дію, а конструктивні зауваження, клопотання, пропозиції-на методику і тактику проведення слідчої (розшукової) дії, а відтак - і на її результати.

Практичні завдання:

1. Накресліть схеми:

- а) тактика захисту як розділ криміналістичної тактики;
- б) тактика діяльності захисника у відносинах зі слідчим.

2. На підставі вивчення відповідних вітчизняних та зарубіжних джерел зробіть порівняльний аналіз джерел отримання захисником доказової інформації.

3. Визначте, які особливості здійснення захисту під вирішення питання про обрання запобіжного заходу.

4. Вирішіть тестові завдання:

1. Обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю:

- а) не менше двох понятих;
- б) не менше трьох понятих;
- в) не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії.;
- г) немає вірної відповіді.

2. Допит не може продовжуватися без перерви понад:

- а) одну годину, а в цілому - понад шість годин на день;
- б) дві години, а в цілому - понад вісім годин на день;
- в) три години, а в цілому - понад десять годин на день;
- г) немає вірної відповіді.

3. Допит малолітньої або неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад:

- а) одну годину, а в цілому - понад дві години на день;
- б) дві години, а в цілому - понад вісім годин на день;
- в) три години, а в цілому - понад десять годин на день;
- г) немає вірної відповіді.

4. Строк дії ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії не може перевищувати:

- а) два місяця;
- б) три місяця;

- в) шість місяців;
- г) немає вірної відповіді.

5. Ніхто не може зазнавати втручання у приватне спілкування без:

- а) постанови слідчого;
- б) ухвали слідчого судді;
- в) клопотання прокурора;
- г) рішення суду.

? Контрольні питання:

1. Дайте визначення поняття «тактика захисту».
2. Якими мають бути дії захисника при затриманні особи за підозрою у вчиненні злочину?
3. Які особливості участі захисника під час проведення огляду місця події?
4. Які особливості участі захисника під час проведення допиту підозрюваного?

ТЕМА 10.

ЗАХИСНА ПРОМОВА АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Мета заняття: набути цілісного уявлення щодо поняття та змісту захисної промови адвоката, етики промови захисника-адвоката, психологічних аспектів захисної промови адвоката.

Питання для обговорення:

1. Поняття та зміст захисної промови адвоката.
2. Етика промови захисника-адвоката.
3. Психологічні аспекти захисної промови адвоката.

Методичні вказівки

Готуючись до практичного заняття, здобувач вищої освіти повинен проаналізувати свій конспект лекції, рекомендовані літературні та нормативні джерела до теми, скласти робочий запис опрацьованого матеріалу.

Висвітлюючи *перше питання*, слід виходити з того, що захисна промова адвоката - це промова в судових дебатах, в якій з точки зору захисту обвинуваченого дається аналіз доказів, викладаються міркування по суті обвинувачення, кваліфікації злочину, пропозиції про міру покарання, інші питання, які мають значення для правильного вирішення справи. Захисна

промова, а саме її переконливість базується на таких визначальних моментах: 1) що говорити; 2) як говорити; 3) кому говорити; 4) хто говорить.

Зміст захисної промови визначається темою і предметом виступу, матеріалами кримінального провадження, позицією, яку зайняв захисник у ньому. Як правило, її зміст складається із двох груп основних елементів - фактів і оціночних міркувань.

Оскільки захисник проголошує свою промову після обвинувача, він повинен внести щось нове у висвітлення фактів, по-новому дослідити докази та характеристику особи обвинуваченого. Але захисник не повинен забувати про верховенство права, законність і об'єктивність, не перекручувати факти й не вдаватися до фальші.

Будь-яка захисна промова обов'язково повинна містити такі складові частини: 1) вступ; 2) встановлення фактичних обставин справи, аналіз та оцінка доказів; 3) обґрунтування кваліфікації злочину; 4) характеристика особи обвинуваченого; 5) міркування про цивільний позов та про міру покарання; 6) заключна частина.

Відповідаючи на *друге питання*, треба мати на увазі, що промова адвоката теж повинна орієнтуватися на закон і мораль, сприяти пошуку істини у справі. У ній адвокат протистоїть стороні обвинувачення. Вибудовуючи зміст промови, захисник повинен внести новизну у висвітлення фактів, по-новому їх проаналізувати чи охарактеризувати підсудного. Не менш актуальні оригінальність форми, використання можливостей логіки та красномовства.

У промові адвоката особливо переконливо виявляється гуманізм професії захисника. Він прагне допомогти людині, що з власної вини потрапила в біду чи й зовсім невинна, яка може бути несправедливо засудженою через некритичне ставлення прокурора до сформульованого на попередньому слідстві обвинувачення. Для змісту і структури захисної промови важливі чітке окреслення правової і моральної позиції захисника.

Вивчаючи *третє питання*, необхідно зазначити, що спеціальна психологічна підготовка адвокатів повинна передбачати формування вмінь професійної комунікації. Слід при цьому враховувати, що вихідним протиріччям у проблемі майстерності професійного спілкування є загальна для всіх фахівців проблема: повсякденне спілкування у побуті, з товаришами, з колегами повинне було б формувати комунікабельність природнім шляхом, без спеціальних зусиль. Але при вирішенні професійних завдань багато хто починає відчувати брак саме комунікативних навичок і вмінь. Чому? Бо побутове спілкування не дає розвиваючого ефекту. Звичні контакти в колі знайомих формують вибірковість щодо певних варіантів поведінки і певного типу співбесідника за принципом «приємно – неприємно». Між іншим

забезпечення взаємодії у професійному спілкуванні потребує спеціально організованих зусиль суб'єкта.

Центральну роль у захисті відіграє захисна промова. На її якість впливає не тільки наявність фахових знань і умінь, загальна психологічна культура адвоката, але і його психологічна підготовленість. Виконуючи покладену законом функцію захисту, адвокат домагається встановлення істини: висловлює свою думку про значення доказів у справі, про наявність пом'якшуючих чи обтяжуючих для підзахисного обставин, а також свої міркування з приводу застосування кримінального закону та міри покарання. Тому одним із напрямів спеціальної психологічної підготовки адвоката повинно бути формування комплексного уміння - виголошення захисної промови.

Практичні завдання:

1. Накресліть схеми:

- а) психологія захисту;
- б) етика захисту.

2. На підставі вивчення відповідних вітчизняних та зарубіжних джерел визначте, якою літературою з психології доцільно користуватися при складанні захисної промови.

3. Визначте, чому в судових дебатах найбільшою мірою проявляється змагальність як засада кримінального провадження.

4. Вирішіть тестові завдання:

1. Повідомлення про підозру обов'язково здійснюється в порядку, передбаченому статтею 278 КПК України, у випадках:

- а) затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення;
- б) обрання до особи одного з передбачених КПК України запобіжних заходів;
- в) наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення;
- г) усі відповіді вірні.

2. Прокурор зобов'язаний у найкоротший строк після повідомлення особі про підозру здійснити одну з таких дій:

- а) закрити кримінальне провадження;
- б) звернутися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;

в) звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;

г) усі відповіді вірні.

3. Судовий розгляд має бути призначений не пізніше ... після постановлення ухвали про його призначення.

а) п'яти днів;

б) десяти днів;

в) п'ятнадцяти днів;

г) немає вірної відповіді.

4. Судовий розгляд має бути проведений і завершений протягом:

а) розумного строку;

б) п'ятнадцяти днів;

в) двадцяти днів;

г) немає вірної відповіді.

5. Види судових рішень:

а) вирок;

б) ухвала;

в) постанова;

г) усі відповіді вірні.

? Контрольні питання:

1. Дайте визначення поняття «захисна промова адвоката».

2. Якою має бути зміст захисної промови адвоката?

3. У чому полягає етична складова захисної промови адвоката?

4. Назвіть психологічні аспекти захисної промови адвоката.

ТЕМА 11.

ПІДСТАВИ, ПОРЯДОК ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ. ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ АДВОКАТІВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Мета заняття: набути цілісного уявлення щодо підстав, порядку та особливостей притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, проблем професійної деформації адвокатів та шляхів її подолання.

Питання для обговорення:

1. Підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

2. Порушення дисциплінарної справи щодо адвоката.

3. Проблем професійної деформації адвокатів та шляхи її подолання.

☞Методичні вказівки

Готуючись до практичного заняття, здобувач вищої освіти повинен проаналізувати свій конспект лекції, рекомендовані літературні та нормативні джерела до теми, скласти робочий запис опрацьованого матеріалу.

Висвітлюючи *перше питання*, слід виходити з того, що підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку.

Дисциплінарним проступком адвоката є: 1) порушення вимог несумісності; 2) порушення присяги адвоката України; 3) порушення правил адвокатської етики; 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом.

Не є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності винесення судом або іншим органом рішення не на користь його клієнта, скасування або зміна судового рішення або рішення іншого органу, винесеного у справі, в якій адвокат здійснював захист, представництво або надавав інші види правової допомоги, якщо при цьому не було вчинено дисциплінарного проступку.

Відповідаючи на *друге питання*, треба мати на увазі, що а результатами розгляду заяви (скарги) про дисциплінарний проступок адвоката, довідки та матеріалів перевірки дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури більшістю голосів членів палати, які беруть участь у її засіданні, вирішує питання про порушення або відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката.

Рішення про порушення дисциплінарної справи з визначенням місця, дня і часу її розгляду чи про відмову в порушенні дисциплінарної справи надсилається або вручається під розписку адвокату та особі, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, протягом трьох днів з дня прийняття такого рішення. До рішення про порушення дисциплінарної справи, яке надсилається або вручається адвокату, додається довідка члена дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, складена за результатами перевірки.

Рішення про порушення дисциплінарної справи або про відмову в порушенні дисциплінарної справи може бути оскаржено протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду.

Вивчаючи *третє питання*, необхідно зазначити, що професійна деформація адвокатів проявляється у виникненні специфічних психологічних властивостей особистості, які негативно позначаються на виконанні професійних обов'язків і в особистій сфері. Професійна деформація може стати серйозною перешкодою на шляху досягнення адвокатом професіоналізму.

До числа деформацій, що виявляються у адвокатів як у представників юридичних професій, можна віднести наступні: 1) правовий нігілізм. Нігілізм - це заперечення загальноприйнятих цінностей: ідеалів, моральних норм, культури, форм суспільного життя. Правовий нігілізм адвокатів проявляється в неповажне ставлення до права і підштовхує їх до вирішення проблем довірителя не так на правовому рівні. Правовий нігілізм властивий і представникам інших юридичних спеціальностей, наприклад слідчим, оперативним працівникам тощо. Ця професійна деформація може проявити себе і в повсякденному спілкуванні як заперечення будь-яких ідеалів, моральних норм, правил поведінки в суспільстві; 2) емоційна холодність, цинізм, який доходить до байдужості до долі довірителя. Найчастіше людина стикається з юристами (слідчими, адвокатами тощо), коли перебуває в складній життєвій ситуації і негативному емоційному стані. Він відчуває тривожність, страх, депресію, може бути збудженим або, навпаки, загальмованим, плакати при зустрічі з адвокатом. Стикаючись з людським горем, деякі адвокати черствіють душею, стають нечутливими, не здатними проявити просте людське співчуття. У професійному спілкуванні це призводить до знеособлення клієнта, який сприймається як об'єкт впливу, а його проблеми - як поломка, яку потрібно усунути. У повсякденному спілкуванні це може виявлятися в емоційній холодності, зниженні емпатії у ставленні до близьким людям, родичам. 3) зниження рівня культури спілкування. Подібні прояви спостерігається у адвокатів, що спеціалізуються на захисті у кримінальних справах та мають справу з певною категорією клієнтів. У процесі бесід, переходячи на "мова", позадній клієнту, такі адвокати засвоюють кримінальний жаргон і починають використовувати його в повсякденному спілкуванні. З подібними проявами деформації можна зіткнутися і при спілкуванні зі слідчими, оперативниками, співробітниками виправних установ. Зниження рівня культури спілкування може проявитися також у спілкуванні з друзями та родичами. 4) формалізм, стереотипний підхід до вирішення професійних завдань. Висока відповідальність юристів, правова регламентація їх діяльності призводять до прагненню знизити ступінь відповідальності. Робота у справах одних і тих же категорій (хуліганство, крадіжки, ДТП і т.д.) сприяє тому, що у адвоката виробляються однотипні прийоми і методи захисту, що блокують здатність творчо реагувати на появу нових обставин, пропадає індивідуальний підхід в роботі

з довірителями. В особистісному спілкуванні це може виразитися в прагненні підвести будь-яку життєву ситуацію під якийсь стандарт, як формальний підхід до сімейних проблем.

Практичні завдання:

1. Накресліть схеми:

- а) стадії дисциплінарного провадження щодо адвоката;
- б) адвокатське самоврядування.

2. На підставі вивчення відповідних вітчизняних та зарубіжних джерел визначте, які специфічні професійні деформації властиві представникам адвокатської професії.

3. Назвіть завдання адвокатського самоврядування.

4. Вирішіть тестові завдання:

1. Адвокатська діяльність – це:

а) незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту;

б) гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури;

в) домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору;

г) вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення.

2. Представництво – це:

а) незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту;

б) домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору;

в) вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами, прав і обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні;

г) немає вірної відповіді.

3. Адвокатом може бути:

а) фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше одного року, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю;

б) фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю;

в) фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше трьох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю;

г) немає вірної відповіді.

4. Строк розгляду заяви про допуск до складення кваліфікаційного іспиту не повинен перевищувати ... з дня її надходження.

а) десяти днів;

б) п'ятнадцяти днів;

в) двадцяти днів;

г) тридцяти днів.

5. Свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту дійсне протягом ...
з дня складення іспиту.

- а) двох років;
- б) трьох років;
- в) п'яти років;
- г) десяти років.

? Контрольні питання:

1. Дайте визначення поняття «дисциплінарна відповідальність адвоката».
2. Назвіть підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.
3. Як відбувається порушення дисциплінарної справи щодо адвоката?
4. Назвіть професійні деформації, які виявляються у адвокатів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативно правові акти

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2016. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 10.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 10.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Дата оновлення: 05.01.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. Дата оновлення: 02.12.2012. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань: наказ Генерального прокурора України від 06.04.2016 р. № 139. Дата оновлення: 30.06.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 р. № 3782-XII. Дата оновлення: 08.10.2016. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

Основна література

8. Баранов Д.П., Смоленский М.Б. Адвокатское право (адвокатская деятельность и адвокатура России): учебник. 2-е изд. перераб. и доп. Москва: Академцентр, 2008. 368 с.
9. Владимирский-Буданов М.Ф. Обзор истории русского права. Ростов-на-Дону, 1995. 640 с.
10. Гловацький І.Ю. Діяльність адвоката-захисника у кримінальному процесі: навч. посіб. Київ: Атіка, 2003. 351 с.
11. Зейкан Я.П. Право на захист у кримінальному процесі: прак. посіб. Київ: Юридична практика, 2004. 288 с.
12. Історія адвокатури України / за ред. В.В. Медведчук. Київ: Видавництво «СДМ-Студіо», 2002. 286 с.
13. Меліхова О.В. Адвокатура в Україні: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. Київ: НЕУ, 2006. 90 с.
14. Основні положення про роль адвокатів: (прийняті восьмим Конгресом ООН з попередження злочинів у серпні 1990 р. в Нью-Йорку). URL: kmkdka.com/on-the-role-of-lawyers.

15. Синеокий О.В. Адвокатура как институт правовой помощи и защиты: новый курс адвокатского права и адвокатской криминалистики: учеб. пособие. изд. 2-е, испр. и доп. Харьков: Право, 2012. 516 с.

16. Фіолевський Д.П. Адвокатура: підручник. 3-тє вид., випр. і доп. Київ: Алерта, 2014. 624 с.

17. Юрасов А.В. Адвокат. Процесуальні права згідно діючого законодавства України: практ. посіб. Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2012. 307 с.

Додаткова література

18. Бедь В.В. Використання адвокатом-захисником психологічних знань у кримінальному процесі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 19.00.06. Київ, 1999. 18 с.

19. Довідник майбутнього адвоката: Науково-практична та навчальна література. Київ: Вид-во Прецедент, 2011. 1152 с.

20. Коломиец А.Н. Адвокатский кабинет: создание, деятельность, бухгалтерский учет и отчетность: практ. пособ. Москва: ООО «ИПЦ “Маска”», 2009. 116 с.

21. Шкарупа В.К. Адвокатура України: навч. посіб. 2-ге вид., випр. Київ: Знання, 2008. 398 с.

22. Юрасов А.В. Адвокат. Процесуальні права згідно діючого законодавства України: практ. посіб. Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2012. 307 с.

Інформаційні ресурси

23. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.

24. Електронна бібліотека юридичної літератури «Правознавець». URL: <http://www.pravoznavec.com.ua>.

25. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua>.

26. Офіційний сайт Уповноваженого Верховної ради України з прав людини. URL: <http://www.ombudsman.gov.ua>.

27. Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL: <http://mvs.gov.ua>

28. Офіційний сайт Національної поліції України. URL: <https://www.npu.gov.ua/ru>.

29. Офіційний сайт Служби безпеки України. URL: <https://ssu.gov.ua>.

30. Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. URL: <http://www.gp.gov.ua>.

31. Каталог корпоративної колекції перекладів нормативно-правових актів зарубіжних країн (за бібліотечно-бібліографічним класифікатором) України. URL: [http:// www.rada.gov.ua/LIBRARY/catalog.htm](http://www.rada.gov.ua/LIBRARY/catalog.htm).

32. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: <http://www.stat.gov.ua>.

ГЛОСАРІЙ

Адвокат – фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені Законом.

Адвокатська діяльність – незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту.

Адвокатська етика – це приписувана корпоративними правилами належна поведінка адвоката у тих випадках, коли правові норми не встановлюють для нього конкретних правил поведінки.

Адвокатська таємниця – питання, з яких громадянин або юридична особа зверталася до адвоката, суть консультацій, порад, роз'яснень та інших відомостей, одержаних адвокатом під час здійснення своїх професійних обов'язків.

Адвокатське бюро – юридична особа, створена одним адвокатом, що діє на підставі статуту.

Адвокатське об'єднання – юридична особа, створена шляхом об'єднання двох або більше адвокатів (учасників), і діє на підставі статуту.

Адвокатське самоврядування – гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому Законом.

Адвокатський запит – письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту.

Адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому Законом.

Апеляція – одна з форм оскарження судових рішень у цивільних і кримінальних справах до суду вищої інстанції, що має право переглядати справу.

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури – колегіальний орган, що діє у системі органів Національної асоціації адвокатів України та є національним органом адвокатського самоврядування, на який Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» покладено завдання розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури.

Відповідач – у цивільному судочинстві сторона, якій пред'явлено позов.

Головуючий суддя – професійний суддя, який головує при колегіальному судовому розгляді або здійснює його одноособово.

Гонорар – форма винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту.

Договір про надання правової допомоги – домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

Докази в кримінальному провадженні – фактичні дані, отримані у передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню.

Докази у цивільній справі – будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інші обставини, які мають значення для правильного вирішення справи.

Досудове розслідування – стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Захист – вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення.

Заявник – це особа, яка звернулася до суду із заявою про встановлення певних обставин або юридичного стану особи, з якими закон пов'язує виникнення, зміну або припинення особистих або майнових прав особи для здійснення іншою особою цих прав.

Інші види правової допомоги – види адвокатської діяльності з надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правового супроводу діяльності клієнта, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, спрямованих на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів клієнта,

недопущення їх порушень, а також на сприяння їх відновленню в разі порушення.

Клієнт – фізична або юридична особа, держава, орган державної влади, орган місцевого самоврядування, в інтересах яких здійснюється адвокатська діяльність.

Кримінальне провадження – досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність

Конфлікт інтересів – суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності.

Обвинувачення – твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому цим Кодексом.

Ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги.

Підозрюваний – особа, якій у порядку, передбаченому статтями 276-279 Кримінального процесуального кодексу України, повідомлено про підозру, особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень.

Представництво – вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами, прав і обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні.

Позивач – це юридична чи фізична особа, яка звертається до суду за захистом своїх суб'єктивних прав чи охоронюваних законом інтересів, а також особа, в інтересах якої поданий позов.

Позов – письмове звернення до суду юридично зацікавленої особи для захисту порушеного або оспорюваного цивільного, сімейного, трудового та ін. права.

Процесуальне представництво – правовідношення, в силу якого одна особа здійснює в суді процесуальні дії від імені та в інтересах іншої особи в межах наданих їй повноважень.

Скарга – звернення в державний або громадський орган або до їхніх посадових осіб з приводу порушення законних прав та інтересів конкретної фізичної або юридичної особи.

Сторони кримінального провадження – з боку обвинувачення: слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор, а також потерпілий, його представник та законний представник у випадках, установлених цим Кодексом; з боку захисту: підозрюваний, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники.

Учасники кримінального провадження – сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію), заявник, свідок та його адвокат, понятий, заставодавець, перекладач, експерт, спеціаліст, секретар судового засідання, судовий розпорядник.

Функція захисту – це діяльність сторони захисту щодо заперечення звинувачення, підозри, виявлення та обґрунтування обставин, які виправдовують обвинувачуваного (підсудного) або пом'якшують його вину та відповідальність. На стороні захисту виступають захисник, підозрюваний, обвинувачуваний (підсудний), цивільний відповідач і його представник.

Цивільний відповідач – фізична або юридична особа, яка в силу закону несе матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну злочинними діями обвинувачуваного.

Цивільний позивач – фізична або юридична особа, яка зазнала матеріальної шкоди від злочину й висунула під час провадження кримінальної справи до обвинувачуваного або до осіб, які несуть матеріальну відповідальність за його дії, цивільний позов, тобто вимогу про відшкодування збитків.

Юридична допомога – сприяння громадянам, посадовим та юридичним особам у вирішенні питань, пов'язаних із застосуванням норм права.

Юридична консультація – колектив адвокатів, створений президією колегії адвокатів для організації роботи з надання юридичної допомоги.

Навчально-методичне видання
(українською мовою)

*Пирожкова Юлія Володимирівна
Ларкін Михайло Олександрович
Войтович Євген Михайлович
Єна Ірина Вікторівна*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

Методичні рекомендації до практичних занять
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Правоохоронна
діяльність» освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність»

Рецензент *В.А. Ліпкан*
Відповідальний за випуск *Ю.В. Пирожкова*
Коректор *К.О. Панкратова*